LUBLIN, dnia 7 stycznia 1930 r.

LUBELSKI

DZIENNIK WOJEWÓDZKI

Nr. 1.

Numer niniejszy poświęcony jest sprawie

podziękowania za sprężystą organizację, oraz wzorowe wykonanie świadczeń w naturze (szarwarku) przy robotach publicznych, a w szczególności przy budowie dróg, szkół oraz przy przeprowadzaniu meljoracyj rolnych w roku 1929, w sprawie gospodarki związków komunalnych w dziedzinie drogowej oraz sprawie zalesiania nieużytków.

Dział urzędowy.

Okólniki, instrukcje i inne zarządzenia wewnętrzne.

DZIAŁ URZĘDOWY.

Okólniki, instrukcje i inne zarządzenia wewnętrzne.

1.

Pismo okólne Wojewody Lubelskiego do Panów Przewodniczących Wydziałów Powiatowych, Sejmików powiatowych, Rad gminnych, Wójtów, Sołtysów, Pisarzy gminnych, oraz ludności wiejskiej na terenie Województwa Lubelskiego *w sprawie podziękowania za sprężystą organizację, oraz wzorowe wykonanie świadczeń w naturze (szarwarku) przy robotach publicznych, a w szczególności przy budowie dróg, szkół, oraz przy przeprowadzaniu meljoracyj rolnych w roku 1929.*

L. 4150/Sm.

Najważniejszemi zadaniami na polu gospodarczego i kulturalnego rozwoju kraju, a w szczególności wsi naszej, jest należyta rozbudowa sieci dróg bitych, meljoracje rolne i budowa szkół powszechnych.

I. **Drogi bite,** łączące najdalsze zakątki kraju, dające możność łatwej, szybkiej i niekosztownej komunikacji pomiędzy wsią a ośrodkami przemysłu, handlu i oświaty, **oddają przedewszystkiem doniosłe usługi rolnictwu,** dźwigając zarazem kraj cały tak pod względem dobrobytu materjalnego, jak i pod względem kultury.

Rolnik, który przy dobrej komunikacji łatwo dostawić może swój produkt do miasta, gdzie znajduje chętnego nabywcę na wszelkie produkty wytwórczości rolniczej, a zarazem z tych ośrodków produkcji przemysłowej może bez pośrednictwa, oraz bez straty czasu, sprowadzić niezbędne dla siebie wyroby przemysłowe, czy też narzędzia rolnicze, uniezależnione od deszczowych pór roku i od bezdennego częstokroć błota, na rozmokłych od deszczu drogach gruntowych musi odczuć i zrozumieć doniosłą role, jaką w życiu gospodarczem i kulturalnem kraju odgrywają **drogi o twardej nawierzchni.**

Jeżeli administracja nasza i samorządy na terenie Województwa lubelskiego mogą się powołać na nader pomyślne wyniki w zakresie budownictwa, jakoteż intensywnej konserwacji dróg bitych w okresie ubiegłego dziesięciolecia, to zawdzięczać należy ten dodatni objaw, wobec braku dostatecznych środków finansowych, przedewszystkiem **umiejętnemu zorganizowaniu i odpowiedniemu wyzyskaniu na rzecz tych robót publicznych niewyczerpanych wartości zawartych w naturalnych świadczeniach ludności zainteresowanej,** w postaci robocizny ciągłej i pieszej.

Dzięki obywatelskiemu uświadomieniu ludności co do korzyści płynących z tej ofiarności na rzecz dobra publicznego, oraz obudzeniu odpowiedniego zapału dla tego systemu pracy zbiorowej, tempo budownictwa drogowego w ostatnich trzech latach znacznie się wzmogło. Ogólna wartość tej bezpłatnej pracy w tym okresie (od 1926 r.) wynosi w zaokrągleniu sześć miljonów zł., z czego pięć miljonów przypada na lata 1927 i 1928 r. w których wybudowano łącznie 510,5 km. nowych dróg, z czego 364 km. w 1928 r.

II. Nie mniej doniosłe znaczenie dla podniesienia rolnictwa posiadają **meljoracje rolne,** a w pierwszym rzędzie oczyszczanie i stałe utrzymywanie w porządku rowów odwadniających, strug, potoków i rzeczek.

Setki tysięcy hektarów gruntu, które dziś leżą bezużytecznie, dziesiątki tysięcy lichej dziś i podmokłej ziemi ornej i zabagnionych łąk — przez zmeljorowanie tj. przez przeprowadzenie rowów osuszających, czy drenowanie, następnie przez oczyszczanie istniejących rowów oraz strug, potoków i rzeczek, dla zapewnienia wodzie swobodnego odpływu, staną się użytecznymi i wydajnymi warsztatami racjonalnej gospodarki rolnej, przynosząc bogate plony i dając podstawę do utrzymania w dobrobycie wielu rodzin.

Wobec rozległych obszarów takich nieużytków i gruntów podmokłych, przy nikłych środkach pieniężnych, jakimi rozporządzamy, niezbędna jest chętna praca szerokich warstw ludności, udzielana w dobrze pojętym interesie własnym i w zrozumieniu płynących stąd dla rolnika korzyści.

Tam, gdzie niejednokrotnie nawet znaczne środki pieniężne nie mogą zadaniu podołać, praca ludzka, to nie wyczerpane źródło potęgi materjalnej, może dokonać cudów.

Muszę stwierdzić, że zrozumienie znaczenia i roli tej pracy, ujawnione przez osobiste świadczenia zainteresowanej ludności przy meljoracji, coraz bardziej się rozpowszechnia, o czem świadczą wykonane przez ludność miejscową sposobem szarwarkowym w wielu powiatach i gminach bardzo poważne roboty osuszające.

W szczególności długość rzeczek, strug i rowów, odwadniających, odczyszczonych bądź też przekopanych sposobem szarwarkowym w roku 1928 na terenie naszego województwa wynosi 2700 km., zaś obszar całkowicie lub częściowo odwodniony, który z akcji tej odnosi korzyści, wynosi około 100,000 ha.

III. Jeżeli w końcu zwrócimy uwagę **na stan naszego szkolnictwa powszechnego pod względem niezbędnej ilości odpowiednich budynków,** to zobaczymy, że obecne pomieszczenia szkół powszechnych w bardzo wielu wypadkach urągają najprymitywniejszym wymogom higjeny, a brak sal szkolnych pozbawia tysiące dzieci wogóle możności korzystania z nauki.

Stan ten skutkiem stałego przyrostu dzieci będzie z każdym rokiem coraz gorszy, jeżeli nie przystąpimy do intesywnej akcji budowy szkół powszechnych.

Ale i ta dziedzina dla braku środków finansowych wymaga samorzutnego wysiłku całego społeczeństwa w postaci **dostarczenia świadczeń naturalnych przy robotach ziemnych, oraz dostawie materjałów budowlanych,** gdyż tylko przy ich pomocy będziemy mogli problem zaopatrzenia szkolnictwa powszechnego w odpowiednią ilość niezbędnych sal szkolnych w należytem tempie rozwiązać.

W czasie objazdów inspekcyjnych na terenie Województwa **stwierdziłem osobiście zapał mieszkańców wielu gmin, wsi i osad, okazywany przy udzielaniu własnej bezinteresownej pracy dla robót publicznych,** świadczący o głębokiem zrozumieniu przez nich doniosłości inwestycyj drogowych, meljoracyjnych i potrzeby budowy szkół powszechnych, oraz o przeświadczeniu, że szybka realizacja powyższych zadań możliwą jest jedynie przy czynnem poparciu ze strony całego społeczeństwa akcji prowadzonej przez związki samorządowe.

Nie od rzeczy będzie zarazem wspomnieć, że **odnośne organa samorządu miejscowego okazały niejednokrotnie wybitną gorliwość obywatelską w sprężystej i umiejętnej organizacji, oraz kierownictwie tych robót.**

Powyższe moje spostrzeżenia osobiste potwierdziły także obserwacje wojewódzkich organów inspekcyjnych, oraz sprawozdania Panów Starostów.

Wobec tego poczuwam się niniejszem do miłego obowiązku **wyrażenia uznania i podziękowania tym wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób przyczynili się do owocnych wyników wzorowo zorganizowanych i wykonanych robót publicznych przy zastosowaniu bezpłatnych i dobrowolnych świadczeń naturalnych** w postaci robocizny ciągłej i pieszej, dostarczonej przez ludność miejscową naszych wiejskich osiedli.

A.

W szczególności na specjalne wyróżnienie w tym kierunku zasłużyli:

Rady gminne, wójci, sekretarze gminni, sołtysi wioskowi, oraz ogół mieszkańców następujących gmin:

1. Gminy *Łukowa,* powiatu Biłgorajskiego za świadczenia przy budowie 7-mio klasowej szkoły powszechnej we wsi Łukowa;
2. gminy *Rejowiec,* powiatu Chełmskiego za świadczenia przy budowie dróg i budowie szkół;
3. gminy *Pawłów,* powiatu Chełmskiego za świadczenia przy budowie szkół;
4. gminy *Cyców,* powiatu Chełmskiego za świadczenia przy budowie dróg, przy budowie 7-mio klasowej szkoły w Cycowie, oraz za świadczenia przy regulacji koryta rzeki Świnki;
5. gmin *Wola Rębkowska i Kłoczew,* powiatu Garwolińskiego za świadczenia przy budowie dróg, gminy *Górzno* za świadczenia przy budowie szkół oraz gminy *Miastków* za świadczenia przy budowie dróg i szkół;
6. gmin *Dzierzkowice i Kawęczyn,* powiatu Janowskiego za świadczenia przy budowie dróg, a w szczególności za wykonane wielkie roboty ziemne;
7. gmin *Huszlew, Kornica, Łysów, Sarnaki, Witulin i Zakanale,* powiatu Konstantynowskiego za świadczen przy budowie dróg;
8. gminy *Turobin,* powiatu Krasnostawskiego za świadczenia przy budowie dróg i pracach meljoracyjnych;
9. gminy *Rybczewice,* powiatu Krasnostawskiego za świadczenia przy budowie dróg i przy budowie szkoły;
10. gminy *Rudno,* powiatu Lubartowskiego za świadczenia przy budowie dróg i pracach meljoracyjnych;
11. gmin *Prawda, Celiny i Mysłów,* powiatu Łukowskiego za świadczenia przy budowie dróg;
12. wiosek *Kurów i Jakusze,* gminy Trzebieszów, powiatu Łukowskiego za roboty przy budowie szkoły w Wierzejkach;
13. gminy *Niwiski,* powiatu Siedleckiego za świadczenia przy robotach drogowych;
14. gmin *Rachanie i Kotlice,* powiatu Tomaszowskiego za świadczenia przy budowie dróg;
15. gmin *Borze i Miedzna,* powiatu Węgrowskiego za świadczenia przy budowie dróg;
16. gminy *Łochów,* powiatu Węgrowskiego za świadczenia przy budowie 7-mio klasowej szkoły w Kamionnej;
17. gminy *Sadowne,* powiatu Węgrowskiego za świadczenia przy pracach meljoracyjnych;
18. gmin *Mokre, Stary Zamość, Suchowola i Skierbieszów,* powiatu Zamojskiego za świadczenia przy budowie dróg i szkół.

Analogiczne podziękowanie dla gmin Dębowa Kłoda, powiatu Włodawskiego oraz Godów i Opole powiatu puławskiego z dnia 10 lipca 1929 r. L. 2451/Sm. zamieszczone było w Nr. 25/ex 1929 poz. 215 Lubelskiego Dziennika Wojewódzkiego.

B.

Na tem miejscu czuję się również w miłym obowiązku złożyć **imienne podziękowanie i uznanie tym** wszystkim, których ofiarna i bezinteresowna praca obywatelska przyczyniła się w szczególniejszy sposób do realizacji wspomnianych robót publicznych.

Mianowicie na wyróżnienie pod tym względem zasłużyli następujący mieszkańcy:

1. z powiatu Bialskiego:

Hoponiuk Bazyli dróżnik, Szeliski Leon ziemianin, Daniluk Antoni rolnik, oraz Sobolewski Paweł za pracę przy organizowaniu świadczeń przy budowie dróg;

2. z powiatu Chełmskiego:

Stachirz Andrzej, sekretarz gminy Wojsławice, Czeryń Józef, wójt gminy Świerże, Watrukiewicz Aleksander, wójt gminy Turka, Łapiński Lucjan, sekretarz gminy Żmudź, Jasiuk Michał, radny i sołtys wsi Zalesie Końskie, gminy Pawłów i Potojewicz Józef, sołtys wsi Dorohusk, gminy Turka za pracę przy organizacji i wykonaniu świadczeń przy robotach drogowych i meljoracyjnych;

3. z powiatu Garwolińskiego:

Zaremba Ludwik, wójt gminy Kłoczew, Jeżewski Władysław, sekretarz gminy Wola Rębkowska, Jezierski Władysław, właściciel majątku Sobienie Jeziory, za zasługi położone przy budowie dróg; Sosimowski Aleksander, kierownik szkoły w Borowiu, Kondej Jan, wójt gminy Miastków i Tohoreski Grzegorz, kierownik szkoły w Rudzie Talubskiej za prace położone przy budowie szkół oraz Daszewski Antoni, właściciel majątku Siedziów za szczególne zajęcie się pracami przy obwałowaniu Wisły;

4. z powiatu Hrubieszowskiego.

Szkodziński Bronisław, burmistrz m. Dubienki, za przyczynienie się do zaprowadzenia świadczeń w naturze i wykonania ich w zamierzonym terminie.

5. z powiatu Janowskiego.

Cieślik Stanisław, wójt gminy Dzierzkowice, Moczulski Józef, członek Rady gminnej gminy Dzierzkowice i Wydziału Powiatowego, Rachoń Józef, członek Rady gminnej gminy Dzierzkowice i Wydziału Powiatowego, Portek Mateusz, wójt gminy Kawęczyn, Jacek Władysław, sekretarz gminy Kawęczyn i Belina Prażnowski Władysław b. członek Wydziału Powiatowego za prace przy budowie dróg;

Małek Wojciech z Łychowa, gminy Trzydnik oraz Targowski Henryk z Węglina, gminy Trzydnik za prace przy budowie szkół powszechnych.

6. z powiatu Konstantynowskiego.

Szumer Józef z Sarnak za pracę przy budowie dróg i szkół, Wawryniuk Wincenty, wójt gminy Sarnaki za pracę przy budowie dróg; Omelańczuk Józef, wójt gminy Huszlew za pracę przy budowie dróg; Framzuk Wacław, sekretarz gminy Witulin za pracę przy budowie dróg i Kuczewski Stanisław z Knyszewa za pracę przy budowie dróg w gminie Bohukały.

7. z powiatu Krasnostawskiego.

Łapin Antoni, sekretarz i Zawiślak Józef wójt gminy Turobin, Epstejn Leon Prezes Spółki drogowej dla budowy drogi Żółkiewka—Piaski Luterskie, Kotowski Jan, członek Sejmiku Pow. Antoszewski Jan i Wilczyński Antoni inspektor samorządu gminnego za wydatną pomoc przy budowie dróg i szkół.

8. z powiatu Lubelskiego.

Płaszczewski Stanisław, wójt gminy Bychawa za organizację przy budowie dróg bitych, Burdzanowski Franciszek, wójt gminy Mełgiew za organizację świadczeń w naturze przy budowie szkół i dróg bitych, Dmowski Piotr w gminie Mełgiew, radny gminny i członek komisji drogowej za zrozumienie znaczenia dróg bitych, osobisty nadzór i pracę na drogach.

9. z powiatu Lubartowskiego.

Kryński Kazimierz, wójt gminy Tarło za pracę przy odwodnieniu gruntów, Gudala Jan, wójt gminy Czemierniki za pracę przy budowie dróg i szkoły.

10. z powiatu Łukowskiego.

Drosio Jan, wójt gminy Prawda, Wolanin Stanisław, wójt gminy Celiny, oraz Sowiński Stanisław, sołtys wsi Szaniawy-Matysy za zorganizowanie i dopilnowanie wykonania świadczeń w naturze przy budowie dróg, Kopeć Jan, Prezes Spółki Wodnej w Antoninie gminy Tuchowicz za szczególne zajęcie się pracami meljoracyjnemi.

11. z powiatu Puławskiego.

Borys Leon, wójt i Bojtyngier Ignacy sekretarz gminy Godów za pracę przy budowie dróg, oraz Kurus Jan, wójt i Zygmunt Szepietowski sekretarz gminy Żyrzyn za organizację świadczeń przy pracach meljoracyjnych.

12. z powiatu Radzyńskiego.

Rada gminna, Narębski Stanisław sekretarz, oraz Skupiński Wacław Kierownik Szkoły w Siemieniu za organizację i wykonanie szarwarku przy budowie 7-o klasowej szkoły powszechnej w Juljopolu.

13. z powiatu Siedleckiego.

Sośniarski Kazimierz, sołtys wsi Kotuń, gminy Żeliszew, oraz Szymański Stanisław, sekretarz gminy Tarków za organizację i wykonanie robót szarwarkowych.

14. z powiatu Sokołowskiego.

Krupczak Maksymiljan, członek Komitetu Budowy Szkoły w Korczewie i Sikorski Juljan, wójt gminy Kudelczyn za pracę przy budowie szkoły w Przeździatce.

15. z powiatu Tomaszowskiego.

Chmurzyński Michał, wójt i Lewczyński Lucjan, sekretarz gminy Rachanie, Stepaniuk Władysław, sekretarz gminy Kotlice i Załoga Kajetan, sołtys wsi Kotlice za pracę przy organizacji i wykonaniu świadczeń w naturze przy budowie dróg.

16. z powiatu Węgrowskiego.

Szymanowski Juljan, wójt i Hegier Antoni, sekretarz gminy Borze za szczególne zajęcie się budową dróg, Dybek Wojciech, wójt i Rudas Sylwester, sekretarz gminy Łochów za wysiłki i energję przy budowie 7-mio klasowej szkoły w Kamionnej, Kić Jan, wójt gminy Sadowne za prace około meljoracyj rolnych.

17. z powiatu Włodawskiego.

Błyskosz Antoni, wójt i Krzyżanowski Ignacy sekretarz gminy Sławatycze, Duklewicz Andrzej, wójt i Łasiewicz Bolesław, sekretarz gminy Uścimów, oraz Chilczuk Jan, wójt i Zieliński Michał, sekretarz gminy Romanów za pracę przy budowie szkół, Hładun Szymon, wójt i Sobieszczuk Zdzisław, sekretarz gminy Dębowa Kłoda, Smorczewski Adam, sekretarz gminy Wisznice, Pyszko Szymon, członek Wydziału Powiatowego oraz Mazurkiewicz Edward, Komendant Posterunku Policji Państw. w Wisznicach za organizację i dopilnowanie wykonania świadczeń w naturze przy budowie dróg.

18. z powiatu Zamojskiego.

Wróbel Paweł, wójt i Tomaszewski Wacław, sekretarz gminy Mokre i Sobczak Piotr za organizację świadczeń w naturze przy budowie dróg i szkół, Kostrubała Stanisław we wsi Wisłowice, Kopycian Paweł, kierownik szkoły w Brodach Dużych gminy Zwierzyniec, Węcłowik Jan, wójt i Bin Rudolf, kierownik szkoły w Hrubieszowie za organizację świadczeń w naturze przy budowie szkół, Malicki Józef, wójt i Pawłowski Henryk, sekretarz gminy Suchowola za budowę dróg i cegielni polowej.

Nie wątpię, że szczery zapał okazany przez mieszkańców wyżej wymienionych gmin, oraz ich obywatelska gorliwość we współpracy bezinteresownej dla wspólnego dobra, tudzież głębokie zrozumienie dla gospodarczego i kulturalnego znaczenia podejmowanych robót publicznych, **stanie się przykładem i będzie najlepszym bodźcem dla całego społeczeństwa na terenie Województwa do wydatnej osobistej pomocy przy wyżej wskazanych pracach** i przyczyni się znakomicie do dalszej rozbudowy dróg, do przeprowadzenia tak koniecznych meljoracyj i do budowy niezbędnej sieci szkół powszechnych.

Gminy, które odznaczyły się pod tym względem, otrzymają **specjalne poparcie z mej strony w uzyskaniu kredytów** z państwowych instytucyj kredytowych dla miejscowych kas pożyczkowo-oszczędnościowych na wydatne zasilenie potrzeb gospodarczych, zaś osoby wyżej wymienione, otrzymają niezależnie od powyższej wzmianki, odrębne, pisemne indywidualne podziękowania.

Pismo to, celem utrwaleniu w pamięci ogółu ludności powyższych wyrazów uznania dla ofiarnej i bezinteresownej pracy dla dobra społeczeństwa, należy odczytać w zainteresowanych powiatach, czy też gminach na posiedzenlach Sejmików, Wydziałów Powiatowych, Rad gminnych, na zgromadzeniach gminnych, osadzkich, oraz na sesjach sołtysów i zaznaczyć to w odnośnych protokółach.

Lublin, dnia 27 grudnia 1929 r.

Wojewoda Lubelski
A. Remiszewski.

2.

Pismo okólne Wojewody Lubelskiego do Panów Przewodniczących Wydziałów Powiatowych, Kierowników Powiatowych Zarządów Drogowych oraz Powiatowych i Gminnych Komisyj Drogowych *w sprawie gospodarki związków komunalnych w dziedzinie drogowej.*

L. 4151/Sm.

W s t ę p.
Konieczność zaznajamiania się z przepisami dotyczącemi budowy dróg.

Pomimo całego szeregu moich dotychczasowych pisemnych zarządzeń poświęconych sprawie budowy dróg tak pod względem technicznym, jak i organizacyjnym, czy też co do sposobu sfinansowania tych robót publicznych, stwierdziłem liczne jeszcze braki, które dowodzą iż wskazówki zawarte w powyższych zarządzeniach nie znajdują częstokroć zastosowania w praktyce.

Z uwagi na to, oraz w związku ze zbliżającym się nowym sezonem budowlanym (z wiosną 1930 r.), chcę w krótkich słowach przypomnieć najważniejsze momenty z tej dziedziny, a zarazem podkreślić konieczność dokładnego zaznajomienia się tak z niniejszym okólnikiem, jak i z wszelkiemi w tej mierze uprzednio wydanymi przepisami i zarządzeniami.

Zestawienie tych przepisów wraz z odnośną literaturą podaję na końcu w postaci osobnego załącznika (Nr. 1).

I. Akcja budowy dróg w okresie 1928/29, 1929/30 i 1930/31.

Na wstępie musze zaznaczyć, że w ciągu roku 1928/29 wybudowały związki komunalne na terenie naszego Województwa 364 klm. dróg bitych, przyczem wartość dobrowolnych świadczeń w naturze wyniosła około 5,000,000 złotych. Należy podkreślić, że był to dopiero początek akcji, zmierzającej do wciągnięcia najszerszych warstw zainteresowanej ludności do dobrowolnych świadczeń na rzecz budowy dróg, wobec czego wykonanie tych prac zbiorowych wykazało pod względem organizacyjnym jeszcze znaczne braki i niedomagania. Natomiast następny rok 1929/30 powinien był z uwagi na nabyte doświadczenie i przy zaangażowaniu liczniejszego personelu technicznego dla kierownictwa i nadzoru tych robót wykazać znaczne usprawnienie organizacyjne, a w związku z tem przynieść jeszcze wydatniejsze wyniki niż rok poprzedni. Tymczasem, jak już obecnie na podstawie dotychczasowych zestawień można stwierdzić rok 1929 wykazuje pewne osłabienie w akcji budowy dróg. Wprawdzie przyczyną tego niepożądanego zjawiska jest do pewnego stopnia również i zmniejszenie się środków finansowych, skutkiem niemożności uzyskania odpowiednich pożyczek, to jednak można było przy lepszej organizacji świadczeń w naturze oczekiwać nie gorszych rezultatów aniżeli w ubiegłym okresie. Uważając zjawisko osłabienia w okresie 1929/30 akcji budowy dróg za niepożądane, zwracam się niniejszem z apelem, do wszystkich czynników naszego życia zbiorowego, które w akcji budownictwa drogowego w jakikolwiek sposób współdziałać mogą lub powinny, aby cały wysiłek wytężyły w tym kierunku, by zbliżający się okres budżetowy 1930/31 w budowie dróg dał przynajmniej takie wyniki jak okres 1928/29.

II. Program budowy najważniejszych odcinków dróg na lata najbliższe.

Powołując się na odezwę moją z dnia 7.XII 1927 r. ogłoszoną w Lubelskim Dzienniku Wojewódzkim Nr. 24, poz. 351, przypominam konieczność opracowania i ustalenia na zbliżający się okres budżetowy programu robót, któryby wskazał jakie drogi, o jakiej długości winny być w pierwszej kolejności wybudowane. Przedewszystkiem zaś zwracam uwagę na następujące drogi, które w dwóch najbliższych okresach budżetowych muszą być wykonane:

1) Małaszewicze — Lebiediew — Kodeń,
2) Lublin — Biłgoraj,
3) Lublin — Łęczna — Puchaczów — Nadrybie — Urszulin,
4) Krasnystaw — Wojsławice — Uhanie — Teratyn.

W dalszej kolejności zwracam uwagę na konieczność podjęcia rychłej budowy następujących odcinków:

5) Międzyrzec — Trzebieszów — Łuków — Stoczek — Garwolin — Wilga,
6) Suchowola — Wohyń — Komarówka — Drelów — Międzyrzec,
7) Parczew — Dębowa Kłoda — Włodawa,
8) Ostrów Siedlecki z najbliższą stacją kolejową Gródek,
9) Zamość — Hrubieszów,
10) Janów Lubelski — Frampol,
11) Droga nadwiślańska Wilga — Maciejowice — Kazimierz — Opole — Józefów — Annopol.

III. Wykorzystanie świadczeń jako najważniejszej podstawy budowy dróg.

Jak wykazała dotychczasowa praktyka jedną z najważniejszych podstaw realizowania inwestycyj drogowych, są tak ustawowe, (przymusowe), jak i dobrowolne świadczenia w naturze ze strony zainteresowanej ludności, a to ze względu na trudność uzyskania, zwłaszcza obecnie, dostatecznych na ten cel środków pieniężnych. Z uwagi zatem na powyższą okoliczność, jak również ze względu na rozbudzony zapał wśród ludności dla akcji budowy dróg, należy dążyć do tego, aby budowa dróg dokonywała się przedewszystkiem za pośrednic-

twem gmin przy użyciu w jak najszerszej mierze świadczeń w naturze. Dodatnie wyniki osiągnięte przez poszczególne gminy i powiaty przy zastosowaniu tego systemu pracy zbiorowej zaoszczędzającego w wysokim stopniu wydatki pieniężne, będą zarazem znakomitym środkiem propagandowym dla zachęcenia ludności także w innych gminach i powiatach do wytężonej a bezinteresownej pracy w tej dziedzinie. Wykonując budowę dróg przy pomocy świadczeń ludności w naturze wprzęgnie się do pracy twórczej przynajmniej w części siłę roboczą, która dotychczas nie była wykorzystaną, gdyż jak wykazał w referacie wygłoszonym na Zjeździe Przedstawicieli Sejmików Powiatowych w roku 1928 w Warszawie Wice-prezes Rady Zjazdów Samorządu Ziemskiego p. J. Bek (pamiętnik Zjazdu Przedstawicieli Sejmików Powiatowych w r. 1928 str. 81. Nakładem Biura Zjazdów Samorządu Ziemskiego) na terenie całego państwa marnuje się na wsi bezużytecznie 300 milj. dni wolnych od pracy, zaś na terenie Województwa Lubelskiego 22 milj. dni rocznie o wartości 66 miljonów złotych (referat inż. K. Jankowskiego Dyrektora Dyr. Rob. Publ. wygłoszony na Zjeździe Samorządowym w Lublinie dnia 15.XII 1928 roku Lubelski Dziennik Wojewódzki Nr. 39a str. 27). Akcja zmierzająca do wyzyskania siły roboczej ludności wiejskiej dla celów budownictwa drogowego powinna być zorganizowana w ten sposób, aby każda gmina wybudowała zależnie od swej siły finansowej do trzech kilometrów drogi o twardej nawierzchni, przyczem Sejmiki winny w swych budżetach preliminować odpowiednie dotacje dla gmin od trzech do sześciu tysięcy złotych na każdy kilometr, a to w zależności od miejscowych warunków. Zasiłki te mogą być użyte tylko na kierownictwo i nadzór techniczny lub robociznę fachową, względnie na zakup kamienia, tam gdzie brak na miejscu kamienia polnego.

IV. Kontygent na rok 1930/31 i tabela orjentacyjna Sejmikowych budżetów drogowych. Celem ustalenia minimalnego możliwego do wykonania pod względem ilości kilometrów programu, jaki poszczególne Sejmiki winny w roku 1930/31 zrealizować, podaję poniżej następujące zestawienie:

Biała	18 kilom.
Biłgoraj	15 „
Chełm	15 „
Garwolin	28 „
Hrubieszów	22 „
Janów Lubelski	20 „
Janów Podlaski	16 „
Krasnystaw	16 „
Lubartów	15 „
Lublin	20 „
Łuków	15 „
Puławy	15 „
Radzyń	15 „
Siedlce	15 „
Sokołów	15 „
Tomaszów	20 „
Węgrów	15 „
Włodawa	15 „
Zamość	15 „
Razem	325 kilom.

Zarazem celem zilustrowania wysokości i układu sejmikowych budżetów drogowych, któreby uwzględniały koszty racjonalnej konserwacji, oraz wykonania programu budowy, poza wartością świadczeń w naturze podaję w formie załącznika do niniejszego pisma okólnego tabelaryczne zestawienie tychże budżetów zawierające szczegółowe cyfry zaprojektowane dla każdego z Sejmików z osobna, przyczem zaznaczam, że tabela ta ma tylko charakter orjentacyjny. (Załącznik Nr. 2).

V. Projekty techniczne i postępowanie wywłaszczeniowe. Szczegóły dotyczące sporządzania projektów technicznych, oraz sposób postępowania odnośnie wywłaszczeń gruntów prywatnych na cele drogowe, wyjaśnione zostały w powołanej wyżej odezwie z dnia 7.XII 1927 r. Odnośnie postępowania wywłaszczeniowego zwracam uwagę na konieczność przeprowadzenia jego w okresie zimowym, aby w chwili wykonywania robót stan prawny był już uregulowany. Wnioski o wywłaszczenie należy sporządzać prawidłowo zgodnie z wymogami obowiązujących przepisów prawnych, oraz zaopatrzyć je w niezbędne do definitywnego rozstrzygnięcia sprawy załączniki (dokumenty, plany), aby nie zachodziła potrzeba kilkakrotnego ich zwrotu celem uzupełnień i poprawek, co oczywiście cały tok sprawy bezpotrzebnie przedłuża.

Podkreślam, że projekty techniczne winny być sporządzane celowo i oszczędnie, wobec czego należy unikać kosztownych, a zbędnych sposobów technicznego rozwiązania.

Jako przykład nieracjonalnie opracowanego projektu technicznego może służyć projekt sporządzony w powiecie puławskim dla drogi Opole—Godów, który przewidywał jedynie spadki do 7‰ podczas gdy ustawa zezwala do 3%. Wynikiem tego było zużycie świadczeń ludności w nadmiernej ilości, który to nadmiar użyć można było na inne roboty publiczne, jak roboty meljoracyjne i t. p.

VI. Postulat oszczędnej gospodarki przy budowie dróg. Ponadto hasła największej możliwie oszczędności winny znaleźć w pełni zastosowanie również przy organizacji robót, 1) tak pod względem formalno - prawnym przy ewentualnem zawieraniu umów z przedsiębiorcami, 2) jak i przy wykorzystaniu dobrowolnych świadczeń w naturze na terenie.

W szczególności przy organizacji świadczeń w naturze należy przedewszystkiem przestrzegać zasady, aby opłacać gotówką tylko te roboty, co do których bezpłatnych świadczeń w naturze nie można zastosować. Mianowicie na drogach gminnych można, opłacać gotówką tylko robociznę fachową (kierownictwo i nadzór techniczny), oraz zakupywać za gotówkę kamień i to tam, gdzie na miejscu go niema, a nawet przy zakupnie kamienia, zwózka winna się odbyć przez zastosowanie bezpłatnego szarwarku.

Przykładem zbyt kosztownej budowy skutkiem nienależytego wykorzystania świadczeń drogowych w naturze jest **budowa drogi gminnej w gminie Komarówka, powiatu Radzyńskiego,** gdzie tak kamień jak i jego zwózkę opłacano gotówką, przytem cena jednego metra^3 kamienia wynosiła 18 do 20 zł. tak, że budowa 1 klm. wyniosła przeszło 20.000 zł. Analogiczny wypadek miał miejsce w powiecie Chełmskim **na drodze gminnej Garbatówka—Świerszcze,** gdzie ponadto zamiast wykorzystać świadczenia w naturze zużyto na tę

budowę subwencję państwową, przeznaczoną na budowę drogi wojewódzkiej, a którą to subwencję Sejmik będzie musiał oczywiście zwrócić, oraz **w powiecie Konstantynowskim przy budowie drogi Konstantynów—Łosice** w latach poprzednich, gdzie pomimo to iż kamień w znacznej ilości był na miejscu, tak za kamień, jak i za jego zwózkę płacono gotówką. Również takim przykładem bezmyślnej i rozrzutnej gospodarki to **gmina Frampol w powiecie Biłgorajskim,** gdzie wybrukowano ulicę bez wyjścia, nie mającą znaczenia arterji komunikacyjnej, za pieniądze osadzkie, oczywiście chyba tylko dla wygody kilku zainteresowanych mieszkańców. Dowodem również lekkomyślnej i marnotrawnej gospodarki drogowej to **gmina Urzędów w pow. Janowskim,** gdzie z jednej strony przy zawieraniu z przedsiębiorcą umowy nie zabezpieczono należycie warunków wykonania umowy, z drugiej strony zaś skutkiem nieoględnych wypłat zaliczkowych przedsiębiorcy przy ostatecznym koszcie 24.000 złotych na 600 mb. przepłacono należytość o 6.000 zł.

Przeciwieństwem wyżej ujawnionej rozrzutności i nieoględności jest **gospodarka drogowa powiatu Węgrowskiego,** gdzie koszt budowy jednego kilometra drogi wynosi około 8 tys. złotych, a to głównie z uwagi na maksymalne i racjonalne wykorzystanie świadczeń ludności w naturze, aczkolwiek techniczne wykonanie nastręcza dużo zastrzeżeń, jak to zauważono podczas inspekcji.

VII. Jakość wykonywanych robót. Muszę zaznaczyć, że oszczędna gospodarka gotówką przy budowie dróg w żadnym wypadku nie może wpływać ujemnie na jakość wykonanych robót. To też związki komunalne, któreby dążąc do wybudowania jak największej ilości kilometrów, dokonywały tej budowy niedbale, bez przestrzegania koniecznych wymogów technicznych i w ten sposób marnowały siły fizyczne i materjalne, nie tylko nie przysłużyły się akcji szybkiej rozbudowy sieci dróg bitych, ale budując drogi, które z natury rzeczy ulegałyby rychłemu zniszczeniu i skutkiem tego powodując konieczność zwiększania z każdym rokiem wydatków w gotówce na renowacje i utrzymanie dróg, zniechęciłyby ludność do ponoszenia ciężarów na budowę.

Jako przykład wadliwej w tym kierunku gospodarki służyć może **budowa drogi Konopnica—Bełżyce—Krężnica—Chodel w powiecie Lubelskim,** na którą zwróciłem specjalnie uwagę w okólniku z dnia 4 lipca 1929 r. L. 4772/DR/4, podając zarazem szereg innych uchybień, jakich należy przy budowie dróg unikać.

Celem ochrony dróg bitych od rychłego zniszczenia zwracam uwagę na art. 16 ustawy z 7/X 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych Dz. Ustaw Nr. 89, poz. 656, dotyczący zabrukowania wjazdów z dróg gruntowych na drogi o twardej nawierzchni na długości conajmniej 25 mb. licząc od brzegu jezdni drogi bitej.

VIII. Organizacja dostawy kamienia do budowy dróg. Jedną z najważniejszych prac przygotowawczych przy budowie dróg jest zgromadzenie i planowe rozlokowanie materjału kamiennego w ten sposób, aby z chwilą rozpoczęcia się sezonu budowlanego był już w dostatecznej ilości na odpowiednich odcinkach, w stanie zdatnym do użytku, a więc nawet już potłuczony i ułożony w pryzmach. Dla osiągnięcia tego celu **należy już obecnie opracować plan robót przyszłego roku,** aby nie zaszedł taki wypadek, jak to często ma miejsce, że świadczenia ludności dla zwózki kamienia, z winy Wydziału powiatowego, nie mogą być wykorzystane, gdyż zarząd drogowy nie umie wskazać dokąd kamień ma być zwieziony. Ponadto brak programu pociąga za sobą niejednokrotnie jeszcze większy chaos pod tym względem, a mianowicie, że kamień zgromadzony na niewłaściwych miejscach trzeba następnie przewozić na inne miejsce, co z uwagi na marnowanie czasu i pracy wywołuje zrozumiałe rozgoryczenie wśród ludności.

Najodpowiedniejszą porą do zwózki kamienia jest okres zimowy, w którym z jednej strony organizacja świadczeń w naturze ze względu na to, iż ludność wolna jest od zajęć gospodarczych, łatwiej może być przeprowadzoną, a z drugiej strony drogi ścięte mrozem zezwalają na szybki i łatwy przewóz kamienia. Wobec powyższego **sezon zimowy należy w całej pełni w tym kierunku wykorzystać.**

IX. Remont narzędzi drogowych. W tym samym okresie winny być doprowadzone do należytego porządku i stanu używalności wszystkie narzędzia drogowe, a przedewszystkiem **walce** tak, aby w ciągu okresu budowlanego można je było bez jakichkolwiek przerw w jak najszerszej mierze wykorzystać, aby nie zaszedł wypadek jak w pow. Włodawskim, gdzie w roku 1928 walec był w remoncie przez cały okres sezonu budowlanego aż do miesiąca października. Praca walca winna być możliwie najwydatniej wykorzystaną, przyczem miarą jego wydajności winno być uwałowanie przynajmniej 10 klm. w ciągu 100 dni efektywnej pracy.

X. Sesje dróżników Celem zapewnienia należytego wykonywania obowiązku przez służbę drogową przypominam konieczność urządzania w sezonie jesiennym i zimowym sesyj dróżników dla zaznajamiania ich z treścią instrukcji, oraz innych przepisów, dotyczących służby drogowej. Sesje te winny być wykorzystane w celu należytego poinformowania służby drogowej o całokształcie ich pracy w ciągu roku przyszłego na powierzonych im odcinkach dróg.

Oprócz tego przynajmniej raz na miesiąc należy urządzić sprawozdawczo-informacyjne odprawy drogomistrzów i dozorców robót, a to celem wysłuchania sprawozdań z dokonanych prac i dania wytycznych na najbliższy okres.

Szczegóły w sprawie sesyj dróżników podane są w mojem piśmie okólnem do Panów Przewodniczących Wydziałów Powiatowych z dnia 22.X 1928 roku L. 14519/DR/4, a tekst instrukcji dla dróżników ogłoszony został w Lubelskim Dzienniku Wojewódzkim Nr. 13, poz. 127 z dnia 18 kwietnia 1927 r. oraz w osobnych odbitkach.

XI. Terminowe prowadzenie rachunkowości i organizacja wypłat. Należyta organizacja winna cechować nietylko pracę na terenie, ale i w biurach Wydziału Powiatowego, przyczem zwracam uwagę na bardzo ważne momenty, a mianowicie:

1) Księgi rachunkowe jak i ewidencyjne winny być prowadzone bez zaległości, a zamknięcia dokony-

wane w przepisanych terminach, gdyż uchybienia pod tym względem wprowadzają chaos, oraz uniemożliwiają orjentację tak personelowi technicznemu, jak organom nadzorczym i czynią księgi nieużytecznemi. Przykładem chaotycznej i niedbale prowadzonej księgowości w dziedzinie gospodarki drogowej jest Sejmik Hrubieszowski, który w grudniu 1920 r. nie miał jeszcze zamknięcia rachunkowego za okres 1928/29, a rok 1929/30 wogóle nie był księgowany.

2) Wielkie znaczenie ma również należyta organizacja wypłat należności robotników i służby drogowej za pracę przy budowie dróg, której główną zasadą powinno być wypłacanie tychże przez specjalnego płatnika, przyczem sporządzający listę płac funkcji tej spełniać bezwzględnie nie może. Zaznaczam, że terminy wypłat należności robotników i służby drogowej muszą być bezwzględnie przestrzegane. (Okólnik do wszystkich Wydziałów Powiatowych z dnia 20.VI 1928 r. L. 7725/DR/4.

3) Prowadzenie całej rachunkowości dotyczącej dróg wszystkich kategorji, a więc państwowych i samorządowych, dokonywanie wszelkich wypłat i sporządzanie zliczeń rachunkowych winien prowadzić Wydział Powiatowy. Zarząd drogowy jedynie winien skierowywać do Wydziału Pow. do wypłaty, sprawdzone pod względem technicznym i zaakceptowane przez Kierownika Pow. Zarządu Drog. dokumenty płatnicze za wykonane roboty lub dostawy z pisemnem zleceniem wypłaty i z wymienieniem, z jakich funduszów dana wypłata ma być uskuteczniona (pozycja budżetowa).

(Referat p. inż. Marynowskiego wygłoszony na zjeździe sekretarzy i inspektorów samorządu gminnego Woj. Lub. odbytym w Lublinie w dniach 8, 9 i 10 lutego 1927 r., Lub. Dz. Woj. Nr. 8 poz. 157 z 2.V. 1929 r. oraz pismo okólne do Wydz. Pow. Woj. Lub. z 25.VII.1928 r. L. 5099/Sm.).

4) Funduszami przeznaczonemi przez Dyrekcję Robót Publicznych na budowę i konserwację dróg państwowych zarządza Wydział Powiatowy, który za oszczędne i celowe ich użycie jest odpowiedzialny solidarnie wraz z Kierownikiem Powiatowego Zarządu Drogowego.

Przykładem nieracjonalnej pod tym względem gospodarki może służyć Janów Lubelski, w którym w roku 1927, płacono za kamień kupowany na drogi państwowe drożej, aniżeli na drogi samorządowe, jakkolwiek kamień kupowany był z jednego i tego samego źródła.

Okólnik do Wydz. Pow. z 28.X.1929. L. 6357/DR/4 Nr. 154.

XII. Świadczenia drogowe w naturze we wsiach a w miastach.

Ogromnie doniosłe znaczenie świadczeń drogowych w naturze dla rozbudowy sieci komunikacyjnych, nie ulega dziś już żadnej wątpliwości, gdyż zastosowanie tychże od lat kilku dało na terenie gmin wiejskich poważne rezultaty.

Przywiązując ogromną wagę do należytej organizacji i wykonania świadczeń w naturze, tudzież w dowód uznania dla tych gmin, które wykazały w tej dziedzinie należyte zrozumienie wyjednałem w Państwowym Banku Rolnym poza normalnemi pożyczkami, pożyczki dla Kas Pożyczkowo - Oszczędnościowych tychże gmin, a mianowicie: **dla gminy Borze i Miedzna w powiecie Węgrowskim** po 10.000 zł., **dla gm. Romanów i Dębowa Kłoda w pow. Włodawskim** po 20.000 zł., oraz **dla gminy Wisznice w powiecie Włodawskim** 10.000 zł., przyczem zapewniam, że wszystkim innym gminom, które w bieżącym okresie szarwark należycie zorganizowały i wykonały, jak i tym gminom, które w przyszłości szarwark należycie zorganizują i wykonają, udzielę również wszelkiego poparcia w staraniach o pomoc kredytową w Państwowym Banku Rolnym.

Szczegóły co do gmin, które w bieżącym okresie wyróżniły się w organizacji i wykonaniu szarwarku będą osobno ogłoszone.

Natomiast w gminach miejskich niewydzielonych wyniki prowadzonej w tym kierunku akcji były bardzo nikłe, co należy przypisać brakowi zainteresowania, a nawet wręcz niechęci organów miejskich do nakładania na mieszkańców zainteresowanych świadczeń w naturze. Jako przykład nieoględnej pod tym względem gospodarki może posłużyć **miasto Radzyń,** gdzie Magistrat nie tylko nie zorganizował szarwarku ale nawet nie ściągnął przewidzianego w budżecie równoważnika świadczeń w naturze, a odnośne prace przy budowie dróg gruntowych opłacał ze szczupłych dochodów budżetowych, nie mając na ten cel faktycznego pokrycia.

Stan ten w najbliższym sezonie budowlanym musi uledz radykalnej zmianie, gdyż tylko przy pomocy świadczeń w naturze będą mogły miasta usunąć ogromne braki w doprowadzeniu do porządku jezdni. Szczegółowe przepisy co do organizacji, wymiaru i poboru tych świadczeń, oraz ewentualnej ich zamiany na opłaty gotówkowe, znajdują się w mojej odezwie z dn. 7.XII 1927 r. na wstępie powołanej, w której umieszczony jest w formie załącznika Nr. 5 wzorowy statut poboru świadczeń w naturze, tudzież w okólniku do Wydziałów Powiatowych z dn. 17.I—29 r. L. 6508/Sm.

Tu muszę nadmienić, iż ze strony Powiatowych Zarządów Drogowych winien być roztoczony baczniejszy nadzór nad gospodarką drogową miejską, tak przy planowaniu przez miasta robót drogowych, jak i przy ich technicznem wykonaniu.

Na tę stronę działalności Powiatowych Zarządów Drogowych winni Panowie Przewodniczący Wydziałów Powiatowych zwrócić szczególną uwagę.

XIII. Dopłaty za nadmierne zużycie dróg.

Odnośnie funduszów drogowych Powiatowych Związków Komunalnych zwracam specjalną uwagę na pobór dopłat za nadmierne zużywanie dróg, które poza tą okolicznością, iż stanowią pokaźne źródło dochodów, mają jeszcze ważne znaczenie z tego względu, że są one regulatorem sprawiedliwej repartycji ciężarów na cele drogowe, gdyż słuszną jest rzeczą, aby ci, którzy drogi nadmierne zużywają, byli pociągani do wydatniejszego uczestniczenia w kosztach ich budowy i utrzymania.

Niechęć ze strony czynników miarodajnych wprowadzenia tych dopłat będę uważał za brak należytego zainteresowania się akcją budowy dróg i będę osobiście czuwał, ażeby zastosowanie dopłat za nadmierne zużycie dróg w jaknajszerszej mierze znalazło zastosowanie na terenie Województwa.

Szczegóły, dotyczące rozkładu dopłat za nadmierne zużycie dróg podane są w okólniku do Wydziałów Powiatowych z dn. 2.X 1928 r. L. 6271/Sm.

Przy tej sposobności zwracam szczególną uwagę i podkreślam z całym naciskiem, że wszelkie opłaty

drogowe mogą być użyte jedynie i wyłącznie na cele drogowe.

Na niestosowanie się związków komunalnych do odnośnych w tym względzie przepisów i rozporządzeń będę reagował z całą stanowczością wszelkimi rozporządzalnymi środkami.

XIV. Zadania i obowiązki Kierowników Zarządów Drogowych.

Wreszcie zwracam się do wszystkich Kierowników Zarządów Drogowych z wezwaniem, ażeby działalność ich nie ograniczała się jedynie do technicznego nadzoru, ale aby brali również żywy udział w pracach organizacyjnych, zwłaszcza odnośnie świadczeń w naturze, jak i w kwestjach najtańszego finansowania budowy, przyczem zasada obecności ich na posiedzeniach Sejmików, Wydziałów powiatowych i Komisji Drogowej w sprawach dotyczących budownictwa drogowego powinna być bezwzględnie przestrzegana, co zresztą z całym naciskiem podkreśliłem w okólniku moim do Wydziałów Powiatowych z dnia 10/III 1928 r. L. 3252/DR/4.

Z uwagi na doniosłość pracy w tej dziedzinie nie będę mógł tolerować uchybień ze strony Kierowników Zarządów Drogowych i powodowany względami dobra publicznego nie zawaham się przed usunięciem jednostek nieodpowiednich jak to już w jednym z powiatów nastąpiło.

Na tem miejscu uważam za wskazane podkreślić pocieszający fakt przejawienia przez **Powiatowy Zarząd Drogowy w Janowie Lubelskim** należytej energji i zrozumienia w kierunku usprawnienia sprężystości w wykonywaniu zarządzeń przez personel techniczny powierzonych mu czynności, co wyraziło się w naganie służbowej udzielonej odnośnemu technikowi za uchylenie się od wykonania obowiązku dla błahych powodów oraz z powodu formalistycznego traktowania swoich obowiązków.

Wkońcu zwracam się z apelem do wszystkich, którym rozkwit gospodarczy naszego kraju winien leżeć na sercu, ażeby współdziałali w miarę sił i możności we wszelkich zamierzeniach i poczynaniach prowadzących do rozbudowy sieci komunikacyjnej w szczególności, rzeczą Panów Przewodniczących Wydziałów Powiatowych, jako gospodarzy powiatu, oraz Kierowników Powiatowych Zarządów Drogowych, jako technicznych wykonawców zakreślonego programu drogowego, jest stworzenie takiego nastroju, przesiąkniętego duchem obywatelskiej ofiarności wśród najszerszych warstw ludności, któryby zapewnił na przyszłość powodzenie akcji jak najintensywniejszej budowy dróg na zasadzie bezinteresownej współpracy społeczeństwa z władzami państwowemi i samorządowemi.

Jednym z ważnych czynników pobudzających społeczeństwo do wysiłków w każdej dziedzinie pracy zbiorowej, to dodatnie, trwałe i realne wyniki, które jako znak widomy niewątpliwie są najlepszym środkiem propagandowym, zachęcającym do dalszych ofiar na rzecz dobra publicznego.

To też nie wątpię, że jak dotychczas tak i nadal organizacyjną działalność Panów będzie cechowało głębokie zrozumienie doniosłości społecznej i gospodarczej pracy w tej dziedzinie działalności samorządów, co przyczyni się do wytworzenia nastroju sprzyjającego dalszemu rozwojowi tej akcji.

Lublin, dnia 23 grudnia 1929 r.

Wojewoda Lubelski
(—) A. Remiszewski.

Załącznik Nr. 1 do L. 4151/Sm.

Podstawy prawne i literatura przedmiotowa.

Inż. M. Nestorowicza, Zbiór ustaw i rozporządzeń drogowych, trzy tomy.

Tom I. Warszawa 1923 cena 7 zł. 40 gr.
Tom II. Warszawa 1926 cena 14 „ — „
Tom III. Warszawa 1928 cena 14 „ — „

Inż. M. Nestorowicza, Sprawa drogowa w Polsce, nakładem E. Wende i S-ka Warszawa, 1927 r. Cena 5 zł.

Kazimierz Kühn, Gospodarka na drogach gminnych, Częstochowa 1928, nakładem Wydziału Powiatowego. Cena 2 zł.

Marceli Porowski, Problem ulepszenia dróg gruntowych, Warszawa 1928 r. Cena 8 zł.

Referat p. Inż. Marynowskiego, wygłoszony na zjeździe sekretarzy Wydz. Pow. i Inspektorów, Dziennik Wojewódzki z 2.V 1927. Nr. 8 p. 157.

Pismo okólne do Wydziałów Powiatowych z 25.VII 1928 r. L. 5099/Sm.

Odezwa w sprawie budowy dróg bitych — Lubelski Dziennik Wojewódzki z 13.XII 1927 r. Nr. 24 poz. 351 (osobna odbitka) cena 1 zł.

Świadczenia drogowe w naturze — okólnik do Wydz. Pow. z 17.I 1929 r. L. 6508/Sm.

W sprawie zasad poboru specjalnych opłat drogowych — okólnik do Wydz. Pow. z 25.II 1927 r. L. 1511/III (Nr. okólnika 28).

Wymiar opłat drogowych od gruntów, oraz specjalnych dopłat za nadmierne zużycie dróg — okólnik do Wydz. Pow. z 29.I 1928 L. 76/Sm.

Wymiar i pobór specjalnych opłat za nadmierne zużycie dróg — okólnik do Wydz. Pow. z 2.X 1928 r. L. 6271/Sm.

Ustawa z 27.X 1921 r. o przepisach porządkowych na drogach publicznych Dz. U. Nr. 89, poz. 656.

Terminy drobnych wypłat za robociznę — okólnik do Wydz. Pow. z dn. 9.VI 1928 r. L. 7725/DR/4.

Pismo okólne do Wydz. Pow. w sprawie sesyj drożników z 2.X 1928 r. L. 14519/DR/4.

Instrukcja dla dróżników — Lub. Dziennik Wojewódzki z 18.IV 1928 r. Nr. 13 poz. 127 (odbitka osobna).

Obecność kierowników pow. zarządów drogowych na posiedzeniach Sejmików i Wydz. Powiatowych, oraz nadzór techniczny nad pracami przy budowie i konserwacji dróg — pismo okólne do Wydz. Pow. z 10.III 1928 r. L. 3252/DR/4.

Kredytowanie przewozu kamienia przez P. K. P. — pismo okólne do Wydz. Pow. z 10.III 1928 r. L. 2789/DR/4.

Praca dróżników przy konserwacji dróg — pismo okólne do Wydz. Pow. z 14.X 1929 r. L. 6658/DR/4.

Należyte prowadzenie rachunkowości i ksiąg związanych z gospoharką na drogach państwowych — okólnik do Wydz. Pow. z 28.X 1929 r. L. 6357/DR/4 (Nr. okólnika 154).

W sprawie kamieni na poboczach jezdni — pismo okólne do Wydz. Pow. z 7.VIII 1929 r. L. 5293/DR/4.

Niedbałe i wadliwe wykonywanie robót przy budowie dróg samorządowych — okólnik do Wydz. Pow. z 4.VII 1929 r. L. 4772/DR/4.

Załącznik Nr. 2. do L. 4151/SM.

L. porządkowa	Powiaty i miasta wydzielone / Wyszczególnienie	1. Bialski	2. Biłgorajski	3. Chełmski	4. Garwoliński	5. Hrubieszowski	6. Janowski	7. Konstantynowski	8. Krasnystawski	9. Lubartowski	10. Lubelski	11. Łukowski	12. Puławski	13. Radzyński	14. Siedlecki	15. Sokołowski	16. Tomaszowski	17. Węgrowski	18. Włodawski	19. Zamojski	20. Lublin m.	21. Siedlce m.	22. Chełm m.
	Opłaty i dopłaty drogowe preliminowane w budż. (zwyczajne i nadzw.) 1929/30	320000	320000	330000	500000	800000	800000	560000	590000	500000	700000	540000	500000	300000	300000	370000	450000	280000	350000	760000	—	—	—
	Wydatki należy przewidzieć w budż. 1930/31 r.																						
1	Budowa nowych dróg o twardej nawierzchni. Wojewódzkich i powiatowych	200000	150000	150000	200000	200000	300000	—	300000	150000	300000	150000	200000	100000	100000	150000	250000	50000	150000	400000	400000	50000	30000
2	Budowa dużych mostów stałych na drogach samorz.	50000	50000	50000	50000	20000	100000	100000	—	50000	100000	100000	50000	100000	—	50000	—	30000	30000	50000	100000	—	—
3	Przebudowa małych mostów na stałe na drogach samorz.	10000	10000	10000	10000	5000	20000	5000	10000	5000	25000	5000	10000	10000	5000	5000	10000	10000	10000	25000	30000	5000	5000
4	Studja i projekty drogowe i mostów dla dróg samorz.	10000	5000	5000	8000	5000	10000	10000	5000	5000	5000	10000	10000	10000	3000	3000	5000	5000	5000	10000	10000	5000	5000
5	Zapomogi gminom na budowę dróg gminnych	100000	50000	60000	100000	70000	100000	130000	100000	48000	70000	50000	80000	50000	35000	60000	130000	50000	70000	100000	—	—	—
6	Zapomogi miastom niewydzielonym na potrzeby	25000	10000	—	30000	25000	50000	10000	20000	15000	20000	30000	20000	20000	—	20000	30000	20000	40000	50000	—	—	—
7	Konserwacja dróg o tward. naw. wojewódzkich	40000	20000	—	65000	—	3000	52000	—	60000	30000	52000	70000	17000	64000	12000	—	68000	65000	—	—	30000	30000
8	Konserwacja dróg o tward. naw. pow.	30000	3000	30000	38000	20000	28000	13000	21000	22000	3000	33000	—	3000	11000	5000	—	40000	70000	38000	—		
9	Konserwacja dróg gruntow. wojew. i pow.	5000	2000	10000	10000	5000	10000	5000	5000	5000	10000	5000	10000	3000	5000	5000	—	5000	5000	15000			
10	Budowa koszarek drogowych (nowych)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10000	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
11	Zadrzewienie dróg	1000	1000	1000	3000	1000	1000	1000	1000	2000	5000	1000	1000	1000	—	1000	1000	1000	—	1000	10000	5000	5000
12	Zastosowanie nawierzchni ulepszonych	5000	10000	—	10000	—	10000	—	—	5000	20000	—	20000	—	—	—	—	—	—	10000	—	—	—
13	Kształcenie personelu drogowego	1000	1000	1000	3000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
		477000	312000	317000	527000	352000	660000	327000	463000	368000	599000	437000	472000	315000	224000	312000	427000	280000	446000	700000	651000	96000	76000
	Przewidywane opłaty i dopłaty drogowe do uzyskania w r. 1930/31	320000	320000	330000	500000	752000	700000	330000	500000	360000	600000	450000	500000	300000	250000	320000	450000	280000	350000	700000	560000		
	Niezbędna pomoc Państwa.	160000			30000					10000				15000					96000		§ 10 zwycz.		
1	Zapomogi na bud. dróg samorządowych	40000	—	—	10000					10000				10000					10000		90000		
2	Zapomogi na konserw. dróg samorządowych	20000	—	—	20000									5000					20000				
3	Pożyczono z funduszu drogowego	100000	—	—	—														66000				

UWAGA: Zapomogi Skarbu Państwa nie mogą być wstawiane do budżetu przedtem, niż będą przyznane przez Min. Robót Publicznych. Zapomogi te należy uwzględniać dodatkowemi budżetami, po otrzymaniu zawiadomienia o ich przyznaniu.

3.

Okólnik Nr. 3 Wojewody Lubelskiego do Panów Przewodniczących Wydziałów Powiatowych i P. P. Komisarzy Ochrony Lasów Województwa Lubelskiego *w sprawie zalesiania nieużytków.*

L. 6272/RW.

Do rzędu środków zaradczych, zmierzających do podniesienia stanu gospodarczego wsi jest bezprzeczne podciągnięcie wszystkich właściwych gleb właściwej produkcji. Gleby podmokłe, sapowate, a nieraz i zabagnione stają się racjonalnym warsztatem dla rolnika po przeprowadzeniu meljoracji.

Gleby o typie lekkich piasków, mających cechy ochronne z uwagi na—swój lotny charakter, mogą stać się również warsztatem produkcyjnym dla rolnika po ustaleniu i zalesieniu.

Wydmy piaszczyste stanowią z natury ubogie piaski tak co do próchnicy jak i wilgoci. Wydmy takie nie są u nas rzadkością, charakterystyczne wydmuchowiska spotykamy na terenie Województwa Lubelskiego koło Dęblina, Siedlec, Sobolewa, Chodla i t. p. Piasków takich niestety, jak wykazuje statystyka nie ubywa, lecz zwiększa się ich ilość. Przyczyna tkwi przedewszystkiem w stałym choć powolnym obniżaniu się poziomu wód gruntowych tak u nas jak i w całej Europie.

Drugą przyczyną powstawania wydm piaszczystych jest niszczenie lasów w Polsce.

Wzrastająca parcelacja, komasacja, likwidacja serwitutów pochłania przerażające duże połacie lasów, które przechodząc do rąk nowonabywców są niszczone, a nawet dewastowane.

Tym smutniejszy nasuwa się obraz, jeśli się zważy, że właściciele lasów, chcąc zlikwidować swoje tereny leśne z pobudek czysto finansowych, projektują na reformę rolną tereny leśne o glebach ubogich, piaszczystych. Dalej na likwidację serwitutów odchodzą niejednokrotnie lasy o glebach ubogich, nadających się jedynie na las. Niejednokrotnie otaczające lasy i grunta orne, dotykające do danej wsi są b. liche, a nawet o typie gleb noszących cechy ochronne, lecz z braku innych gleb i takie są oddawane za serwituty.

Cóż będzie za lat kilkanaście na takich glebach po wycięciu drzewostanów?

Napewno powstaną nieużytki, jeśli nie wydmuchowiska, to nędzne pastwiska z pojedyńczo rozrzuconym jałowcem i karłowatą sosną. Lasów takich na glebach typowo leśnych marnować nam nie wolno, a winno się dbać o racjonalne zachowanie takich lasów.

Nie łudźmy się, że na glebach takich gospodarka rolna się uda, koszta włożone na robociznę, na nasienie nie opłacą się, bo jeżeli już piaski nie zasypią tych plonów, to ewentualna produkcja nieoprocentuje wkładów włożonych w gospodarstwo. A winno się mieć na uwadze, że tereny, które jeszcze dziś z łatwością zalesić możemy stosunkowo małym nakładem pracy i pieniędzy, to za lat kilka czy kilkanaście może być bardzo ciężko, jeśli nie zapóźno, z uwagi na stałe obniżanie się wód gruntowych:

Zadrzewione tereny ochronne dzięki drzewostanowi utrzymują dłużej wilgoć tak zimową jak i wiosenną co wpływa dodatnio nawet na sąsiednie piaszczyste nieużytki.

Zebrane statystyczne z poszczególnych powiatów województwa wykazują, że ogólna ilość piasków lotnych w województwie wynosi około 15 tysięcy hektarów.

Przytoczona powyżej powierzchnia nieużytków o charakterze lotnych piasków grupuje się głównie w północnych powiatach województwa, a więc na Podlasiu.

Południowa połać województwa to przeważnie wyżyna Małopolska obfituje w gleby żyzne, urodzajne. Pas południowy, stykający się bezpośrednio z niżem galicyjskim, a więc powiat Biłgorajski, południowa część powiatu Tomaszowskiego i powiat Janowski stanowią również tereny piaszczyste o typie gleb czystoleśnych. Charakterystyczna różnica pomiędzy glebami piaszczystemi północnych powiatów, a pasa południowego województwa jest ta, że gleby piaszczyste północne są przeważnie suche lub też sapowate, gleby zaś południowego pasa są wilgotne, podmokłe, a częstokroć zabagnione.

Jakaż jest przyczyna powstawania nieużytków? Zasadnicza przyczyna tkwi w warunkach geologicznych, a więc w samej genezie powstawania tych gleb, a następnie we właściwościach klimatyczno-meteorologicznych. Największe wreszcie źródło zła tkwi w bezmyślnej, złej każącej za siebie pokutować przyszłym pokoleniom gospodarce na tych terenach.

Pierwsze dwie przyczyny wytworzone są przez samą przyrodę. Czynniki meteorologiczno-klimatyczne mają o tyle wpływ na piaski, że w miarę większych opadów atmosferycznych zwiększa się zapas wilgotności gleb, a co zatem idzie i żywotności danej gleby. Klimat suchy, gorący ujemnie wpływa na zasób wilgotności w piaskach, a co zatem idzie i obniża jej zdolność produkcyjną.

Najpoważniejszą przyczyną powstawania piasków lotnych, a zarazem bezpośrednią jest człowiek. Gleby piaszczyste, nieraz o cechach ochronnych będąc pod drzewostanami posiadają pewną więź, która je trzyma w łączności.

Z chwilą wycięcia drzewostanów gleba dzięki wiatrom, promieniom słońca pozbywa się tej więzi, a więc czy to tego zasobu wilgotności, która istnieje pomiędzy poszczególnemi ziarnkami piasku, czy też słabych roztworów soli mineralnych, czy też korzeni roślin przed tem rosnących, czy też części gliny koloidalnej, spajającej drobne cząsteczki tych gleb piaszczystych.

Niezależnie od powyższego zwiększania się lotnych piasków sprzyjają pastwiska większych lub mniejszych stad koni, bydła i owiec. Inwentarz, drepcąc stale po tych terenach, noszących cechy ochronne, sprzyja powstawaniu wydmuchowisk bowiem usuwa wierzchnią darń, która dotychczas wzmacniała te gleby, a następnie poruszony już piasek jest dęty przez wiatry, które uruchomiają ten teren, tworząc typową wydmę.

Słuszną tedy troską czynników rządowych a przedewszystkiem Ministerstwa Rolnictwa było wysunięcie na czoło zagadnień polityki leśnej w Państwie — dążenie do realnego przystąpienia do akcji zalesiania nieużytków.

Z całą przyjemnością chcę podkreślić ten zapał i dobrą wolę z jaką rozpoczęły i prowadzą pomyślnie zalesienia niektóre z powiatów. Tym więcej uwypukla się działalność kulturalno-gospodarcza tych powiatów, jeśli się zważy, że do akcji tej wprzągnięte zostały z zainteresowaniem, dużą dozą dobrej woli jak i szlachetną rywalizacją poszczególne wsie.

Do rzędu tych powiatów, które zasługują na wyróżnienie należą powiaty: **Lubartowski, Lubelski, Garwoliński, Węgrowski i Siedlecki—w mniejszym stopniu Sokołowski, Włodawski, Puławski, Janowski, Tomaszowski, Biłgorajski i Bialski.**

W przeciwstawieniu do tych powiatów wymienić należy powiaty, które opieszale tę akcję prowadzą i tkwią w dalszym ciągu w inercji. Do powiatów tych należą: **Chełmski, Łukowski i Konstantynowski.**

Powyższa bezczynność jest tem więcej dla mnie niezrozumiała, jeśli się zważy, że Ministerstwo Rolnictwa przyznało dość poważne subwencje na ten cel, naturalnie na wniosek tych powiatów.

Tempo rozwijającej się akcji zalesieniowej w niektórych powiatach świadczy o zrozumieniu tego zagadnienia tak przez odnośne wsie jak i przez samorządy.

ZALESIONO NIEUŻYTKÓW

W LATACH

L. p.	Powiat i gmina	1926	1927	1928	1929	Razem
		h a				ha
1	Lubartowski . . .	20.00	—	227.00	300.00	547.00
2	Lubelski	—	35.00	90.00	219.00	344.00
3	Węgrowski	29.99	57.00	104.00	188 80	379.79
4	Garwoliński (gm. Stężyca) . .	59.36	203.90	303.99	174.00	741.25
5	Puławski	—	—	54.00	138.00	192.00
6	Biłgorajski	—	21.27	198.74	110.00	330.01
7	Sokołowski	51.98	73.58	87.00	106.00	318.56
8	Siedlecki	21.36	119.37	34.50	88.50	263.73
9	Janów Lub.	—	8.00	56.95	60.00	124.95
10	Tomaszowski . . .	—	—	50.17	60.00	110.17
11	Włodawski . . .	—	—	15.30	49.00	64.30
12	Bialski	—	21.30	83.43	28.00	132.73
13	Łukowski	—	—	30.00	10.00	40.00
14	Janów Podlaski . .	—	—	22.00	—	22.00
15	Chełmski	—	—	—	—	—
	Ogółem . .	182.69	539.42	1357.08	1531.30	3610.49

Załączona tablica uwypukla żywą działalność powiatów, które rozwinęły należycie akcję zalesień nieużytków oraz daje smutny obraz tych powiatów, które do dziś dnia traktują sprawę zalesień bez widocznego zainteresowania.

Niezrozumiałym dla mnie również jest fakt cofnięcia się sejmiku bialskiego, biłgorajskiego i garwolińskiego w linji rozwojowej zalesień. Porównane zestawienie cyfr z roku ubiegłego oraz z roku bieżącego świadczy o braku zainteresowania się tą akcją tak przez Wydziały powiatowe jak i przez odnośnych Komisarzy Ochrony Lasów.

Podkreślam, że na linję rozwojową zalesień będę zwracał baczną uwagę i tempo zalesień musi się progresywnie rozwijać.

Ile w tej dziedzinie z pożytkiem mogą zrobić poszczególne jednostki, to wykazuje działalność poszczególnych osób, biorących żywy udział w akcji zalesień nieużytków. W powiecie garwolińskim żywą działalność w tym kierunku rozwinęli p. Alojzy Żeleźnik dyrektor lasów dóbr Podzamcze, p. Antoni Wróbel — leśniczy tychże dóbr, p. Franciszek Kwaśniak mieszkaniec os. Sobolew. W powiecie lubelskim z całym uznaniem podkreślić muszę działalność wójta gminy Chodel p. Krzeszowskiego, sekretarza gm. Zemborzyce p. Stanisława Bobkiewicza.

I w pozostałych powiatach, które dostatecznie jasno i popularnie akcję tę przedstawiały — znajdą się jednostki chętne, dążące do czynu twórczego, jakim jest zalesienie nieużytków należy tylko ze strony Panów Przewodniczących i Panów Komisarzy Ochrony Lasów wykazać jaknajwiększe zainteresowanie i wciągnięcie ludzi dobrej woli do tej pracy.

W razie ujawnionej przez Panów niechęci ze strony posiadaczy nieużytków co do zalesienia danego terenu, to należy sprawdzić na gruncie, czy teren ten posiada charakter zarośli i w razie stwierdzenia tego charakteru to na podstawie art. 19 p. c. rozp. Prez. Rzplitej z dn. 24/VI 1927 r. (Dz. U. Nr. 57) o zagospodarowaniu lasów niestanowiących własności Państwa, wystąpią Panowie **do Województwa o uznanie takich zarośli za ochronne.** Wtedy będzie nałożony przymus zalesienia **już na koszt posiadaczy nieużytków.**

Przeszkód do zalesienia lotnych piasków zdawaćby się mogło, że nie może być żadnych, bowiem najważniejsze szkopuły w każdej pracy t. j. strona finansowa i strona techniczna są szczęśliwie rozwiązane.

Dowodem rozwiązania tego zagadnienia co do strony finansowej jest fakt, że wypłacono poszczególnym sejmikom na zalesienia tak przez Ministerstwo Rolnictwa jak i przez Urząd Wojewódzki 437.552 zł.

Strona fachowa jest również rozwiązana. Komisarze Ochrony Lasów bowiem przed rozpoczęciem prac zalesieniowych mają obowiązek bardzo ścisły zorganizować pod względem technicznym te prace, przyjmując odpowiednich dozorców, dając im ścisłe wskazówki, a sami ustawicznie mają oko na całokształt prowadzonych prac w powiatach swego obwodu.

Całe tedy zagadnienie co do postawienia akcji zalesieniowej w płaszczyźnie najżywotniejszych interesów gospodarczych wsi sprowadza się do należytej propagandy, uświadamiającej włościan o korzyściach, płynących dla nich z zalesienia nieużytków. Korzyści te są następujące. Każdy, przystępując do pracy, chce w wyniku, widzieć realne korzyści: przedewszystkiem materjalne i moralne wyniki.

Rolnik posiadający nieużytki na terenie swych gruntów musi opłacać według odpowiedniej klasyfikacji podatki gruntowe, sejmikowe i gminne. Z chwilą zalesienia tych nieużytków już po 1 roku zostaje zwolniony od opłacania powyższych podatków przez lat 30, licząc od roku następnego po uskutecznieniu pomyślnym zalesienia (art. 7 rozp. p. Prez. Rzplitej z dn. 24.6.27 r. Dz. U. Nr. 57).

Następnie wędrująca wydma piaszczysta, która mu dotychczas zasypywała uprawne grunta, a nawet i chaty i stodoły (wieś Giżyce pow. Lubartów) zostaje po ustaleniu i zalesieniu ujarzmiona; żywioł, który zabierał mu warsztat pracy — staje się już obezwładniony.

Rolnik spokojnie i z korzyścią może pracować, nie niepokojąc się o kurczenie się stanu jego posiadania. Wreszcie ta powierzchnia, która nic nie produkowała, która przeciwnie zabierała mu rok rocznie części jego pól uprawnych, dziś zaczyna produkować masę drzewną, podnosząc przez to rentowność jego gospodarstwa i powiększając zapas ogólnych dóbr w Państwie.

Zasady ekonomiki przemawiają za energiczną pracą twórczą nad zalesianiem. Wreszcie wypływają z tej pracy i korzyści moralne, zdrowotne i estetyczne. Zagajnik rozwijający się da odpoczynek nerwom, zникną te rozległe pustkowia, wydmuchowiska, a zastąpią je uprawy młode, potem zagajniki, a wreszcie i las.

Ileż to optymizmu i wiary w twórczą pracę rolnika wsączymy w jego duszę, jakżesz on inaczej zacznie pojmować i przywiązywać się do swej ojcowizny, która swą estetyką zacznie podnosić i kształcić jego duszę. Zalesione nieużytki muszą być należycie pielęgnowane, aby trud i wysiłek finansowy nie poszedł na marne. Dzieje się częstokroć, że po zalesieniu wydmy piaszczystej, przestaje ona być troską tak Wydziału Powiatowego jak i Gminy odnośnej, jak również samego właściciela tych zalesionych nieużytków. Do tego dopuścić nie możemy. Przedewszystkiem troską Wydziału Powiatowego winno być zabezpieczenie nowopowstałych zalesień przed niszczeniem — przez przepęd bydła, koni i owiec jak również przejazdów. Drogi i przepędy winny być odgrodzone, przynajmniej żerdziami.

Pożądanem byłoby, aby i cały teren był odgrodzony (tak postępuje Sejmik Lubelski, Lubartowski).

W wielu wypadkach spotyka się traktowanie przez miejscową ludność nowopowstałych zalesień w sposób lekceważący. Niszczą płotki ustalające, rozgradzają ogrodzony teren, chodzą i jeżdżą po zalesionym terenie. Za podobne fakty winno się pociągać sprawców do surowej odpowiedzialności, a tam gdzie ich nie można wykryć, winna solidarnie dana wieś odpowiadać za nieposzanowanie rezultatów pracy.

Należy przeto niezależnie od uświadamiania włościan — pouczać ich umieszczeniem tablic przy nieużytkach z odpowiedniemi napisami wskazującymi wysokość kar za niezastosowanie się do przepisów.

Zebrane dane statystyczne z poszczególnych powiatów Województwa wykazują, że ogólna ilość piasków lotnych w Województwie wynosi około 15 tysięcy hektarów. Z tego już zalesiono około 4 tysięcy hektarów. Przyjmując, iż rocznie zalesiać będziemy tak jak w roku bieżącym po 1500 ha, to w ciągu lat 7 pozbylibyśmy się lotnych piasków w Województwie.

Urząd Wojewódzki zakreślił sobie plan trochę szerszy, albowiem projektuje się zalesić lotne piaski w ciągu lat 5-ciu.

Niektóre z powiatów, posiadające niewielką ilość lotnych piasków już wcześniej zalesią i pozbędą się tej bolączki życia gospodarczego. Natomiast powiaty północne, obfitujące w lotne piaski, te z uwagi na stronę fachową, jak również i pieniężną będą musiały nieco dłużej prowadzić walkę z tym żywiołem, w każdym bądź razie nie dłużej ponad lat 7, który to termin jest terminem prekluzyjnym.

Po zalesieniu lotnych piasków, czekają na nas dziesiątki tysięcy hektarów lichych pastwisk, zabagnionych polesisk i te ogromne połacie wyniszczonych lasów włościańskich, które muszą być zachowane w kulturze leśnej, jako że siedlisko posiada charakter wyłącznie czysto leśny.

Nawiązując do szeregu pism i okólników moich w tej sprawie, a przedewszystkiem do okólnika Nr. 1767/VI z dn. 17.XII 1926 r. (Lub. Dz. Woj. Nr. 2 z dnia 1.II 1927 r.) gdzie jest podana organizacja i sposób zalesień proszę Panów Przewodniczących o dalszą, wytężoną pracę w tej dziedzinie życia gospodarczego wsi.

Za współudział w pracy rzeczowej na gruncie jak i przy organizacji zalesień czynię także odpowiedzialnymi P.P. Komisarzy Ochrony Lasów, z których jak lustracje wykazały, nie wszyscy mogli się wykazać pracą owocną przy prowadzeniu i organizowaniu zalesień.

Podkreślam, że papierowe zarządzenia, pisanina nie prowadzi do celu, a kończy się na biurokratycznym efekcie. Dlatego też Panowie Komisarze Ochrony Lasów winni na mocy przedstawionych materjałów przez Panów Przewodniczących — opracować plan rzeczowy na zalesienia wiosenne i z chwilą nastania robót — zorganizować należycie całą akcję, umieszczając dozorców robót w poszczególnych objektach, a samemu kontrolować pracę, dając należyte wskazówki.

Panowie Przewodniczący winni wcześniej przystąpić do opracowania materjałów i sporządzenia planu zalesień na wiosnę 1930 roku tak, aby z chwilą zejścia śniegów odrazu można było rozpocząć akcję zalesieniową.

Ponieważ wielu z Panów Przewodniczących tłomaczyło słaby efekt w zalesieniach niemożnością dostania materjału wysadkowego, przeto proszę już teraz poczynić zamówienia na materjał sadzonkowy, aby z wiosną nie było z tą sprawą kłopotów.

Zalesienia prowadzić należy głównie sosną pospolitą i banksianą, wierzbę plantować tylko tam, gdzie pozwala siedlisko oraz będzie można pozyskać sztobry z własnych plantacji (np. powiat Siedlecki z terenów wsi Olszyc).

Przy doborze gatunków drzew, właściwych danemu siedlisku chcę zwrócić baczną uwagę Panów Przewodniczących na plantację wikliny.

Na lotnych piaskach w miejscach nizkich o glebie pulchnej, odpowiednio przygotowanej doskonale plantować można wierzbę kaspijską — (salix acutifolia), która będzie przedplonem dla zalesienia w przyszłości tego terenu innymi gatunkami drzew.

Poza plantacjami wierzby kaspijskiej już na terenach specjalnie na ten cel wybranych przez specjalistę propagować należy hodowlę wierzby konopianki, wierzby szpagatówki i t. p. Plantacje wiklinowe należycie zorganizowane i poprowadzone dadzą znacznie wyższą rentę, aniżeli inne produkty rolne.

Na wyprodukowany materjał odbiorcą jest przeważnie zagranica, wymaga ona jednakże, aby towar był określonego gatunku, należycie sortowany. Bank Gospodarstwa Krajowego w „Przeglądzie miesięcznym" w numerze 11 z listopada 1929 r. na stronicy 10-ej podaje „Wikliniarstwo nadal cieszy się dobremi warunkami zbytu tak w kraju, wobec ciągle rozwijającego się przemysłu koszykarskiego, jak i zagranicą na skutek

ogólnego braku surowca w Europie, spowodowanego tegorocznemi suszami. Również łatwy zbyt zagranicą miały wyroby koszykarskie. Szczególnie w ostatnich czasach wzmogło się zainteresowanie temi wyrobami wielkich pośredników niemieckich i angielskich".

Podkreślam jednakże, **że koszta związane z zakładaniem plantacji wikliny winny być pokrywane wyłącznie z sum sejmikowych oraz w części z sum, przyznawanych na zalesienia przez Urząd Wojewódzki.** Sumy zaś przyznawane przez Ministerstwo Rolnictwa winny być zużytkowane na zalesienia wydm piaszczystych sosną pospolitą, sosną banksianą, brzozą, — akacją i t. d.

Wreszcie proszę Panów Przewodniczących o wystąpienie o kredyty na zalesienia wiosenne, mając na uwadze zasady, które należy przestrzegać przy ubieganiu się o subwencje (okólnik Nr. 1767/RW. z dnia 17.XII-1926 r. ogłoszony w Lub.Dz.Woj. 2 z dn. 1.II 27 r.)

Podkreślam, że podstawą do udzielenia subwencji jest zawsze zasada, iż sejmik winien partycypować przynajmniej w wysokości 25% tych sum, o jakie się ubiega w Ministerstwie Rolnictwa.

Jednocześnie przy występowaniu o nowe subwencje Panowie winni mieć na uwadze wyliczenie się z poprzednio udzielonych zasiłków, oraz proszę Panów Przewodniczących o zarządzenie, aby należność za zalesienie nieużytków była we właściwym czasie regulowana — z przydzielonych wyłącznie na ten cel sum.

Zwracam się równocześnie z apelem do Panów Nadleśniczych oraz Leśniczych lasów państwowych za pośrednictwem pp. Dyrektorów lasów państwowych w Radomiu, Siedlcach i Warszawie, aby wzięli jaknajszerszy udział w organizowaniu i prowadzeniu robót, związanych z zalesieniem nieużytków. Podstawa formalna istnieje, albowiem wydane zostały w tej dziedzinie zarządzenia Ministerstwa Rolnictwa, jak również Dyrekcji Lasów Państwowych w Siedlcach i Radomiu. Chodzi tylko o dobrą wolę Panów Nadleśniczych i Leśniczych, aby kierowali się nie tylko zarządzeniami, lecz sięgnęli głębiej do własnych przekonań i tymi się kierowali w tak ważnej dziedzinie pracy, jaką jest zalesienie nieużytków.

Tak podjęta i celowo prowadzona akcja zalesień wyda napewno dodatnie rezultaty i skieruje gospodarstwa włościańskie na drogę racjonalnej produkcji, podniesie zapał do dalszej wytężonej pracy w dziedzinie rolnictwa i leśnictwa.

Lublin, dn. 30/XII 1929 r.

Wojewoda Lubelski
(—) A. Remiszewski.

Od Administracji.

Administracja uprasza P. T. Abonentów o wpłacenie należności za prenumeratę Lubelskiego Dziennika Urzędowego za I kwartał b. r. w kwocie 9 zł. oraz zaległej należności za 1929 r.

Jednocześnie Administracja oznajmia, że Skorowidz do Dziennika Wojewódzkiego za rok 1929 wyjdzie z druku w miesiącu lutym.

Redakcję zakończono 3 stycznia 1930 roku.

Cena niniejszego numeru wynosi 75 gr.

Prenumerata Lubelskiego Dziennika Wojewódzkiego wynosi w bieżącym roku 36 zł., kwartalnie **9 zł.**
Adres **Redakcji i Administracji:** Urząd Wojewódzki w Lublinie, ulica Niecała 14 parter, pokój №. 56.
Administracja przyjmuje ogłoszenia do Lubelskiego Dziennika Wojewódzkiego instytucyj społecznych i użyteczności publicznej, zaś od osób prywatnych tylko takie, które wynikają ze stosunku do władz rządowych i wymienionych instytucyj. Cena za wiersz jednoszpaltowy lub jego miejsce wynosi 50 gr., 1 szpaltę — 30 zł., 1 stronę — 60 zł. Jednokrotne ogłoszenie o zagubieniu dokumentu wynosi 2 zł. 50 gr., a trzykrotne 7 zł. 50 gr. Ogłoszenie o rejestracji stowarzyszenia wynosi 5 zł.
Wszelkie należności należy wpłacać do Pocztowej Kasy Oszczędności na konto czekowe № 100.200.

Drukarnia Państwowa w Lublinie.